

Wioletta Lendzion, Alicja Portacha

Organizacja przestrzeni i usług w bibliotece akademickiej

Forum Bibliotek Medycznych 7/2 (14), 63-73

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Mgr Wioletta Lendzion

Mgr Alicja Portacha

Warszawa – PW

ORGANIZACJA PRZESTRZENI I USŁUG W BIBLIOTECE AKADEMICKIEJ

Abstract

Decreasing number of students and drop in number of loans have an effect on services offered by an academic library. The library stops being a place for lending and returning books, for studying in silence. It becomes a place to which users come for meeting with friends during a break between classes, a place that inspires. The demands made upon the librarians have been changing as well as users' expectations. In the future this will lead to the organizational changes which the libraries are prepared for. The paper presents the factors influencing the model of an academic library. Architectural, organizational and service solutions have been found. This aimed to define a library as a center of information and knowledge, a place of different services integration, a place of meetings in new built or reconstructed libraries in Europe. The profile of a librarian who serves a reader, librarian's competency and attitude towards ongoing changes has been described.

Streszczenie

Malejąca liczba studentów a co za tym idzie spadek wypożyczeń wpływają na kształt i świadczone usługi biblioteki akademickiej. Biblioteka przestaje być tylko miejscem do, którego przychodzi się wypożyczyć, oddać książkę lub uczyć się w ciszy. Staje się miejscem do którego przychodzi się spotkać z przyjaciółmi w przerwie między zajęciami, miejscem w którym się bywa, które inspiruje. Zmieniają się wymagania stawiane bibliotekom, jak również oczekiwania użytkowników. W perspektywie czasu doprowadzą one do zmian organizacyjnych na które, mniej lub bardziej biblioteki są przygotowane. W artykule zostały przedstawione czynniki mające wpływ na kształt biblioteki akademickiej. Zaprezentowano rozwiązania architektoniczne, organizacyjne i usługowe mające na celu zdefiniowanie biblioteki jako centrum informacji i wiedzy, miejsca integracji różnych usług, miejsca spotkań w nowo wybudowanych lub przebudowanych obiektach bibliotecznych w Europie. Nakreślono profil bibliotekarza zajmującego się obsługą użytkownika, jego kompetencje i postawa wobec zachodzących zmian.

W ciągu ostatnich kilku lat obserwujemy transformację, która zachodzi w bibliotekach. Powstają nowoczesne budynki bibliotek często nagradzane w konkursach architektonicznych. Przedefiniowana została również funkcja biblioteki, która przestała być miejscem kojarzącym się z czytelniami, w których obowiązuje bezwzględna cisza, do którego przychodzi się wypożyczyć i oddać książkę. Zmienia się również użytkownik współczesnych bibliotek, który obecnie określany jest jako digital native. Wymagania i oczekiwania użytkownika definiują również nowe zadania dla bibliotek i bibliotekarzy.

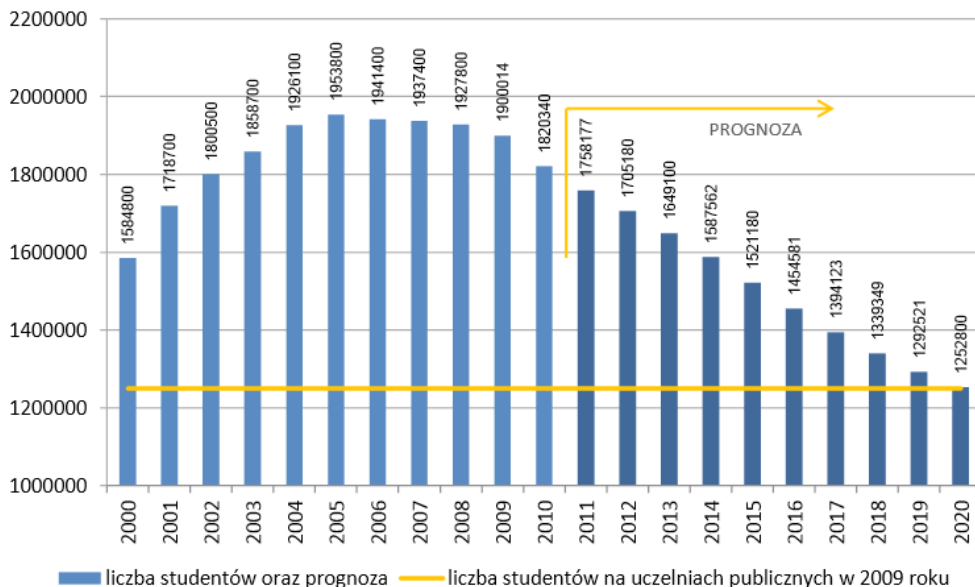
Rozwój polskiego szkolnictwa wyższego od lat 90. XX wieku był wynikiem przemian ustrojowych, które stworzyły prawne uwarunkowania do rozpoczęcia procesu umasowienia szkolnictwa wyższego w Polsce. Kolejnym i dość istotnym czynnikiem generującym zapotrzebowanie na szkolnictwo wyższe były uwarunkowania demograficzne.

Wyż demograficzny, który tak znacząco przyczynił się do powstania boomu edukacyjnego trwał nieprzerwanie do roku 2002. Każdy kolejny rok to spadek liczby 19-latków, a tym samym odwrócenie się korzystnego dla polskiego szkolnictwa wyższego demograficznego trendu. Proces ten trwa i jak pokazują statystyki trwać będzie jeszcze przynajmniej kilka lat, zmiany wynikające z niżu demograficznego przełożą się na istotne zmniejszenie popytu na studia wyższe. Według raportu „Prognozowanie liczby studiujących w szkołach wyższych województwa mazowieckiego 2010 – 2030” w latach 2010 – 2030 populacja Polski będzie systematycznie malała i wyniesie 36,8 mln w 2030, co oznacza 3 % spadek. Zapoczątkowany w 2004 roku spadek liczby osób w wieku 19 -24 lata (potencjalni studenci) będzie utrzymywał się do 2025 roku. W latach 2010 – 2025 liczebność tej grupy zmniejszy się o 37%. Tendencja ta zostanie odwrócona w kolejnym pięcioleciu i prognozowane jest, że do roku 2030 liczba osób w wieku 19 – 24 lata wzrośnie o 11%. Podsumowując w okresie 2010 – 2030 populacja głównej grupy docelowej szkół wyższych zmniejszy się o 30 %, zaś w odniesieniu do całej populacji odsetek osób w wieku 19 – 24 lata zmniejszy się z poziomu 9,2% w roku 2009 do 6,4% w roku 2030.

Mając na uwadze sytuację demograficzną oraz prognozowany spadek populacji grupy wiekowej 19 – 24 lata uzasadnione staje się pytanie jak te zmiany wpłyną na rynek szkolnictwa wyższego. Demografia nie jest jedynym czynnikiem kształtującym popyt na kształcenie wyższe, ale z pewnością jest jednym z ważniejszych, dlatego, że wyznacza granicę możliwości popytu wewnętrznego. Zdaniem autorów raportu „Demograficzne Tsunami”¹, tak zasadnicze zmiany demograficzne w populacji grup wiekowych mogą pociągnąć za sobą istotne skutki dla funkcjonowania całego systemu szkolnictwa wyższego w Polsce. Liczba uczelni może wkrótce okazać się zbyt duża wobec narastającego niżu demograficznego. Dlatego warto jest oszacować, w jaki sposób zmiana uwarunkowań wpłynie na sytuację uczelni wyższych.

¹ http://instytut sokratesa.pl/pliki/Demograficzne_Tsunami_Institut_Sokratesa.pdf (dostęp 7 VII 2014)

W różnych realiach demograficznych miarą powszechności kształcenia są współczynniki skolaryzacji, czyli udział liczby studentów w ogólnej liczbie osób w wieku właściwym dla studiowania (19-24 lat). Biorąc pod uwagę aktualny współczynnik skolaryzacji brutto w szkolnictwie wyższym w Polsce – 54% brutto (40,9% netto, w krajach UE średnio 29% netto) autorzy raportu „Demograficzne Tsunami” przedstawili następującą prognozę.

Wykr. 1. Prognoza liczby studentów w Polsce w latach 2011-2020 przy założeniu współczynnika skolaryzacji na poziomie 54% (źródło raport „Demograficzne Tsunami”)

W latach 2009-2012 konsorcjum naukowe złożone z sześciu szkół wyższych z Mazowsza specjalizujących się w różnych dziedzinach wiedzy: nauki inżyniersko-techniczne, przyrodnicze, rolnicze, medyczne, społeczne, humanistyczne realizowało projekt „Akademickie Mazowsze 2030”². Celem projektu było dostosowanie kierunków kształcenia, modeli organizacji szkół wyższych oraz profilu absolwenta do rzeczywistych potrzeb rynku pracy przyszłości. W jednym z raportów powstałym w projekcie prognozuje się, że na Mazowszu spadek populacji osób w wieku studenckim będzie nieco słabszy i wcześniej w porównaniu z resztą Polski zostanie odwrócony. W woje-

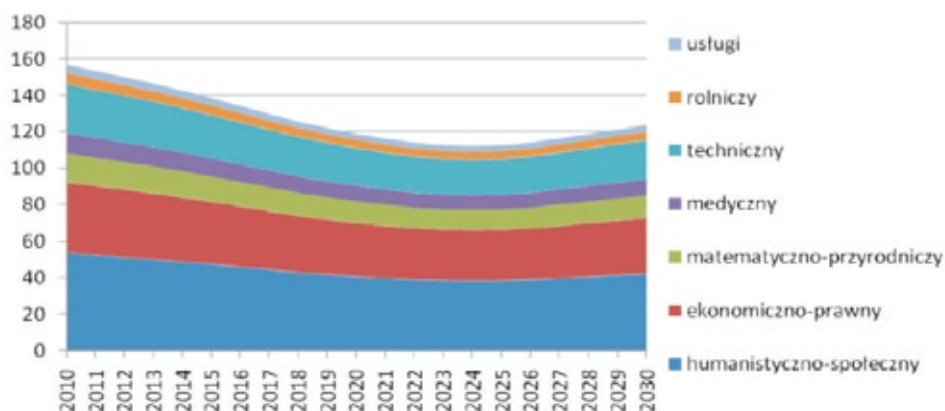
² <http://www.akademickiemazowsze2030.pl/> (dostęp 7 VII 2014)

wództwie mazowieckim liczba osób w wieku 19-24 lata będzie malała do 2023, w stosunku do roku 2010 liczba tej grupy wiekowej zmniejszy się o 29%.

Biorąc pod uwagę tylko czynnik demograficzny liczba studentów w woj. Mazowieckim zmaleje z 332,7 tysięcy w 2010 roku do 262 tysięcy w 2030 roku, czyli o ponad 21%. Największego spadku liczby studentów należy oczekiwać do 2024 roku.

W analizach przyszłości rynku edukacyjnego w szkolnictwie wyższym zakładane są różne warianty, w ramach których np. większe koszty niż demograficznego ponoszą głównie szkoły niepubliczne czy mniejsze ośrodki akademickie, nie oznacza to jednak, że uczelnie z ugruntowaną pozycją na rynku nie odczują mniejszej liczby chętnych do podjęcia studiów. Wskazuje się również, że uczelnie publiczne odczują spadek zainteresowania płatnymi studiami niestacjonarnymi, które ewentualnie będą podejmowane przez osoby pracujące. Projekt przewiduje spadek liczby absolwentów na studiach I, II, III stopnia (np. na Mazowszu w roku 2012 na studiach doktoranckich kształciło się ok. 10 tys. osób, projekcja na rok 2030 przewiduje 5 tys. osób).

Poniżej prezentowane są prognozy wg. scenariusza bazowego (najbardziej korzystnego dla szkół publicznych) dla Warszawy.

Wykr. 2. Studenci wyższych szkół publicznych w Warszawie według kierunków studiów w latach 2010-2030 (w tys.)³

Zaprezentowane wyżej dane demograficzne oraz prognozy wskazują na zmniejszenie liczby potencjalnych (studentów, ale również kadry naukowej) użytkowników

³ Prognozowanie liczby studiujących w szkołach wyższych województwa mazowieckiego w latach 2010 – 2030. Raport z badania. <http://www.akademickiemazowsze2030.pl/Data/File/178.pdf> (dostęp 7 VII 2014)

bibliotek akademickich. Z uwagi na malejącą liczbę podstawowej grupy docelowej, uczelnie będą poszerzały swoją ofertę, na co powinny szybko reagować biblioteki.

W Europejskim Obszarze Szkolnictwa Wyższego w tym również w Polsce kształcenie na poziomie wyższym odbywa się zgodnie z Procesem Bolońskim, między innymi zakłada on, że do roku 2020 uczelnie europejskie będą dążyły do znaczącego umiędzynarodowienia, 20% studentów otrzymujących dyplom powinno odbyć okres studiów lub szkolenia zagranicą oraz że uczelnie będą realizowały w dużym stopniu filozofię uczenia się przez całe życie.⁴

Rozwój technik komputerowych i oprogramowania umożliwiły sprawne przetwarzanie i analizowanie informacji co doprowadziło do przyspieszenia i usprawnienia procesu komunikacji. Współczesne technologie informacyjne i komunikacyjne zrewolucjonizowały nie tylko sposób komunikacji, ale również sposób życia i działania. Badania prowadzone w ramach projektu *Diagnoza społeczna. Warunki i jakość życia Polaków*⁵ wskazują, że systematycznie rośnie odsetek gospodarstw domowych wyposażonych w komputery, który w 2013 roku wynosił 20% oraz posiadających dostęp do sieci Internet – 30% (upowszechnia się mobilny dostęp do Internetu poprzez operatorów telefonii komórkowej).

Młodzież dorastająca w domach wyposażonych w sprzęt komputerowy i Internet chłonie nowe technologie i intensywnie je wykorzystuje. Młodzi ludzie nie pamiętają (nie znają) świata bez komputerów i Internetu. Technologie te są przez nich postrzegane jako element codzienności, jako coś naturalnego i zwyczajnego. Dla określenia pokolenia urodzonego na przełomie lat 80. i 90. XX w. lub później w literaturze można odnaleźć wiele określeń. Ich przeglądu i porównań dokonuje J. Jasiewicz⁶ wymieniając takie określenia jak net-generacja, pokolenie SMS-ów/SMSgener@tion, generacja Y, pokolenie Google, digital natives, pokolenie stale podłączone, e-generacja. Ocenia, że jednym z najtrafniejszych jest termin zaproponowany przez M. Prenskiego, który określił współczesną młodzież jako digital natives. W jego opinii młodzi ludzie są native speakerami cyfrowego języka komputerów, gier wideo i Internetu, natomiast ci, którzy nie urodzili się w cyfrowym świecie, ale jednak w późniejszym wieku zafascynowali się technologiami informacyjno – telekomunikacyjnymi i przyswoili większość aspektów ich wykorzystywania można określić jako digital immigrants. Digital natives od początku swojego rozwoju otoczeni narzędziami ery cyfrowej myślą oraz przetwarzają informacje inaczej niż ich poprzednicy, są przyzwyczajeni do otrzymywania informacji

⁴ Proces Boloński 2020-. Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego w nowej dekadzie. Komunikat z konferencji europejskich ministrów odpowiedzialnych za szkolnictwo wyższe, Leuven i Louvain-la-Neuve, 28-29 kwietnia 2009, http://www.ehea.info/Uploads/Documents/Leuven_i_Louvain-la-Neuve_Komunikat.pdf (dostęp 7 VII 2014)

⁵ <http://www.diagnoza.com>

⁶ Justyna Jasiewicz: *Kompetencje informacyjne młodzieży*. Warszawa 2013 s. 59-63

bardzo szybko, są wielozadaniowi (mogą jednocześnie surfować w sieci, pisać maila, używać komunikatorów oraz pisać SMS-a). Prensky twierdzi, że współczesna szkoła nie spełnia oczekiwań młodych ludzi, a oni sami aby dostosować się do wymagań nauczycieli muszą „zwolnić”, gdyż mając za nauczycieli digital immigrants, którzy posługują się innym językiem, przyswajają i prezentują wiedzę w sposób odpowiedni dla siebie a nie dla digital natives. W kontekście użytkowników bibliotek warto zwrócić uwagę na określenie pokolenie Google, który funkcjonuje w odniesieniu do młodzieży urodzonej po 1996 roku (rok uruchomienia wyszukiwarki Google). W charakterystykach poświęconych tej grupie szczególny nacisk kładzie się na jeden z aspektów wykorzystania nowych technologii, czyli na częstotliwość używania wyszukiwarek internetowych. Większość studentów z tej grupy wiekowej w pierwszym etapie procesu wyszukiwania informacji posługuje się wyszukiwarkami i prawie wszyscy są usatysfakcjonowani ze znalezionych wiadomości. Warto również zwrócić uwagę na sposób przyswajania treści, gdyż wraz z rozwojem technologii informacyjno – telekomunikacyjnych pojawił się jego nowy model. Jest on nielinearny, hipertekstowy, właściwy dla zapoznawania się z treściami w Internecie. Czytelnicy nie śledzą danego tekstu, ani nie zapoznają się z informacjami dostępnymi na danej stronie od początku do końca, lecz przenoszą się pomiędzy poszczególnymi witrynami za pomocą linków.

Skutki niżu demograficznego są już widoczne na uczelniach wyższych, z roku na rok maleje liczba studentów a co za tym idzie spada liczba użytkowników biblioteki. Zmienia się również potencjalny użytkownik biblioteki, który wychowuje się w środowisku nowych technologii, ze znajomymi „spotyka się” na Facebooku lub innym portalu społecznościowym, czas spędza przed monitorem komputera. Sytuacja demograficzna jak również zmieniający się użytkownik a co za tym idzie inne potrzeby i oczekiwania wymuszają zmiany. Biblioteki jeśli chcą być atrakcyjne i istotne dla misji uczelni nie mogą pozostać obojętne na zachodzące zmiany. Zapewnienie przez rywalizujące ze sobą uczelnie dobrych warunków nauki w świecie zdominowanym przez nowe, szybko zmieniające się technologie cyfrowe wymaga od tych instytucji stałego monitorowania sposobów wykorzystywania różnych mediów i usług przez studentów.

Biblioteki akademickie, podobnie jak wiele instytucji edukacyjnych na całym świecie, polegają w coraz większym stopniu na zasobach cyfrowych jako platformie umożliwiającej zapewnienie studentom bezpośredniego dostępu do materiałów niezbędnych w procesie nauczania. Ten typ zasobów stał się integralną częścią zbiorów bibliotek akademickich, można się też spodziewać, że w XXI wieku czytelnicy będą sięgać coraz częściej po książki i czasopisma w tym formacie. W wyniku upowszechnienia się nowych technologii cyfrowych, rozszerzył się zakres kompetencji potrzebnych do efektywnego czytania. Platformy oferujące dostęp do e-książek i e-czasopism oferują wiele narzędzi, których pozbawione są materiały drukowane, np. możliwość wyszukiwania w tekście, podkreślania, tworzenia notatek elektronicznych czy korzystania z hiper-

linków. Zgodnie z podejściem skoncentrowanym na użytkowniku, systemy dostępu do zasobów cyfrowych powinny w coraz większym stopniu uwzględniać możliwości, nawyki i oczekiwania czytelników, kształtowane w trakcie wcześniejszych kontaktów z narzędziami sieciowymi. Z punktu widzenia biblioteki szczególnie istotne jest poznanie strategii stosowanych przez studentów podczas czytania e-zasobów zarówno w celach akademickich, jak i dla przyjemności.

Biorąc pod uwagę rosnące zapotrzebowanie na zasoby cyfrowe i coraz większe ograniczenia budżetowe, biblioteki naukowe nie są w stanie pozwolić sobie na ich zakup w zakresie pożądanym przez użytkowników. Częściowym rozwiązaniem problemu są zakupy konsorcyjne i licencja narodowa zapewniające grupie uczelni dostęp do znacznie większej puli tytułów wydanych wyłącznie w formie elektronicznej, niż w przypadku zakupów indywidualnych, oraz przez subskrypcje platform działających w modelu PDA – patron driven acquisition. PDA opiera się na założeniu, że biblioteka powinna umożliwić czytelnikom identyfikację książek i ocenę ich przydatności przed zakupem i płacić tylko za pozycje realnie wykorzystywane, przy czym sam zakup odbywa się już automatycznie, czyli gromadzenie inicjowane przez użytkownika, zgodnie z jego potrzebami. W przypadku zasobów elektronicznych (zwłaszcza e-książek) powstaje problem udostępniania międzybibliotecznego, prężnie działającego w środowisku bibliotek akademickich. Zgromadzony zasób cyfrowy w bibliotece powinien być dostępny na zasadzie jednego okna, w tym celu niezbędne są narzędzia integrujące informację o zasobach – multiwyszukiwarki.

W bibliotekach zachodzą przemiany, przestają być one tylko miejscem, do którego przychodzi się wypożyczyć, oddać książkę, lub uczyć się w ciszy. Stają się miejscem do którego przychodzi się spotkać z przyjaciółmi w przerwie między zajęciami, miejscem w którym się bywa, które inspiruje, trzecim miejscem. Od pewnego czasu możemy zaobserwować łączenie się bibliotek różnych typów, np. na uczelniach wyższych biblioteki wydziałowe i instytutowe łączą się z biblioteką główną. Biblioteki akademickie łączą się z innymi jednostkami działającymi w strukturze uczelni lub z innymi uczelniami. Działania te mają na celu dostarczenie jak najlepszej, kompleksowej usługi dostępnej w jednym miejscu. Przykładem takiego scalenia jest CINiBA – Centrum Informacji Naukowej i Biblioteka Akademicka, wspólny projekt Uniwersytetu Śląskiego i Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach. Budynek biblioteki był nagradzany w wielu konkursach architektonicznych. Kolejnym przykładem jest Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej, które łączy funkcje regionalnego centrum informacji naukowo-ekonomicznej z Biblioteką Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu⁷. Ciekawym rozwiązaniem jest Centrum Wiedzy i Informacji Naukowo

⁷ Żmigrodzka Barbara: Dolnośląskie Centrum Informacji Naukowej i Ekonomicznej w Architektura i Wystrój Wnętrz w Bibliotekach. Projekty bibliotek, *EBIB* nr 3/2009 (103) <http://www.ebib.pl/2009/103/a.php?zmigrodzka> (dostęp 30 VI 2014)

Technicznej, w skład którego wchodzi: Biblioteki Politechniki Wrocławskiej, Oddziały Centrum przy Wydziałach i Studiach, Ośrodek Współpracy Nauki z Gospodarką, Punkt Kontaktowy ds. Transferu Technologii, Zespół Laboratoriów Naukowo-Badawczych. Jest to ogólnouczelniana jednostka organizacyjna prowadząca działalność naukową, badawczą, szkoleniową i usługową.

Biblioteki akademickie, naukowe w coraz większym stopniu zaczynają pełnić funkcje bibliotek publicznych, są wizytówkami regionów, otwierają się na nowe grupy użytkowników (np. Biblioteka Uniwersytetu Zielonogórskiego).

Istotnym elementem oferty współczesnych bibliotek akademickich jest udostępnianie najnowszych technologii oraz różnego typu miejsc do nauki i pracy umysłowej, mających wspierać różne wzory i modele uczenia się oraz nowe techniki dydaktyczne wprowadzane w szkolnictwie wyższym. Coraz więcej placówek tego typu odchodzi od stereotypowego projektowania i organizacji przestrzeni bibliotecznej na rzecz idei one stop shop, czyli tworzenia wielofunkcyjnych ośrodków informacyjnych. Z badań przeprowadzonych nad wykorzystaniem nieformalnych przestrzeni edukacyjnych na Uniwersytecie Sheffield wynika, że jednym z istotniejszych powodów wykorzystywania nieformalnych przestrzeni w celu uczenia się studenci uznają panującą w nich swobodną atmosferę (spokój, relaksująca muzyka, brak sztywnych reguł zachowania się). Studenci wskazywali też, że pobyt w nich jest mniej stresujący niż w bibliotekach i pozwala osiągnąć często lepsze efekty uczenia się. Wśród innych zalet tych miejsc wymieniano wygodę, komfort, możliwość socjalizacji i wyboru własnego „terytorium”, brak narzucanych reguł, swobodę ustawiania stołów i krzeseł wg. własnych potrzeb, atmosferę tworzoną dzięki obecności innych ludzi, przyjazne oświetlenie, umeblowanie, kolorystyka⁸.

We współczesnym budownictwie i architekturze oraz projektach renowacji bibliotek dominują tendencje do tworzenia stref grupowej nauki i pracy, miejsc pozwalających na korzystanie z najnowszych multimedialnych technologii, przestrzeni stymulujących współpracę i społeczne interakcje, zapewniających wspólny relaks (kawiarenki, zakątki wypoczynkowe, księgarnie itp.) i możliwość partycypacji w różnego typu wydarzeniach (sale prezentacyjne, wystawowe i in). Przestrzenie biblioteki dzielone są na strefy, z różnym natężeniem hałasu, gdzie swoje miejsca do pracy znajdują osoby potrzebującej tradycyjnej ciszy bibliotecznej, jak i te które ten rodzaj przestrzeni edukacyjnej chcą wykorzystać do pracy grupowej i dyskusji. Wydzielane są strefy w których biblioteka może być otwarta w formule 24/7.

Przestrzeń publiczna bibliotek wyposażana jest w stoły, wygodne krzesła, sofę, fotele, które można swobodnie przemieszczać i zestawiać w sposób jak najbardziej dla

⁸ Jonathan Hunter, Andrew Cox: Learning over tea! Studying in informal learning spaces. *New Library World*. 2014 Vol. 115 nr 1/2 s. 34-50

użytkownika wygodny i zgodny z jego aktualnymi potrzebami. Wyrażna jest tendencja do zapewnienia maksymalnie dużego dostępu do naturalnego światła oraz integracja bryły budynku ze środowiskiem zewnętrznym. Biblioteka wartościowa to taka, która budzi miłe skojarzenia, jest miejscem do pracy, spotkań ze znajomymi, miejscem integralnym z technologią i informacją.

CH. Mueller architekt i członek ALA, jako najważniejszą cechę współczesnego projektowania obiektów bibliotecznych wymienia założoną elastyczność w sposobie, w jakim wnętrza bibliotek mogą być wykorzystywane i rekonfigurowane w przyszłości. Zauważa też, że liczba zgromadzonych papierowych wolumenów decydująca niegdyś o statusie biblioteki, nie jest już najważniejsza. Obecnie znacznie bardziej istotna jest liczba oferowanych serwisów i programów, stanowisk komputerowych i cyfrowych urządzeń oraz miejsc, w których ludzie mogą się spotykać, współpracować, poświęcać czas na indywidualną naukę czy lekturę, uczestniczyć w wydarzeniach kulturalnych, w spotkaniach klubów książki, uczyć obsługi nowych technologii i twórczo z nich korzystać. W opinii Muellera widoczną tendencją w budownictwie bibliotecznym jest projektowanie budynków o mniejszych rozmiarach, z mniejszą liczbą fizycznych książek, za to o bardziej zróżnicowanej, pełniej przytulnych zakątków, wielofunkcyjnej przestrzeni⁹.

Przykłady powyższych rozwiązań można znaleźć np. w:

- Bibliotece Głównej Uniwersytetu w Helsinkach (oddana do użytku w 2012 roku),
- Bibliotece Narodowej Łotwy (oddana do użytku w 2014 roku),
- Bibliotece Medycznej w Dusseldorfie
- Bibliotece Uniwersyteckiej w Worcester (oddana do użytku w 2012 roku),
- Bibliotece Uniwersyteckiej w Wilnie (oddana do użytku w 2013 roku).

Dobre praktyki w zakresie budownictwa bibliotecznego promuje w Europie LIBER (Ligue des Bibliothèques Européennes de Recherche – Association of European Research Libraries), który organizuje konferencje będące forum dyskusji dla bibliotekarzy budujących lub reorganizujących biblioteki. W Stanach Zjednoczonych taką działalność prowadzi ALA (Library Leadership and Management Association), która wraz z American Institute of Architects przyznaje w cyklach dwuletnich nagrodę Library Building Awards.

Śledząc rozwój budownictwa bibliotecznego na świecie widzimy wyraźny jego rozwój. Powstaje wiele bibliotek różnych typów, dotyczy to bibliotek projektowanych od podstaw, rozbudowywanych i modernizowanych.

⁹ Charles Mueller: The once and future library: an architects perspective on designing for changing constituencies. *The American Libraries* 2012 Vol. 43 nr 3/4 s. 39-42

Transformacje, które zachodzą w bibliotekach nie mogą się ograniczać jedynie do przestrzeni, dotyczą również sposobu udostępniania zbiorów i bibliotekarzy.

Bibliotekarze chcą być istotni dla misji uczelni dlatego nie pozostają obojętni wobec zachodzących zmian. Pojawienie się e-badaczy, nowych sposobów uprawiania nauki na całym świecie sprawia, że biblioteki powinny otworzyć się na przyjęcie nowych usług. Wymagają one od pracowników szeregu nowych umiejętności i wiedzy, jak również zmiany w modelach organizacyjnych dla bibliotek. W strukturach LIBER powstała grupa zadaniowa, której celem jest określenie nowych kompetencji dla bibliotekarzy akademickich wspierających e-badania i komunikację naukową¹⁰.

Organizacja pracy i efektywność powinna opierać się na wyrównanych kompetencjach pracowników. Kompetencje pracowników obsługi (poza wypożyczeniami, zwrotami, prologatami, obsługą księgozbioru) powinny opierać się w większym stopniu niż dotychczas na:

- umiejętności rzetelnego i jasnego komunikowania się ze współpracownikami oraz użytkownikami biblioteki,
- umiejętności pracy w zespole oraz organizowania pracy własnej,
- znajomości języków informacyjno-wyszukiwawczych, umiejętności formalnego i rzeczowego opracowania dokumentów, znajomości standardów i formatów,
- umiejętności rozpoznania potrzeb informacyjnych,
- umiejętności efektywnego posługiwania się narzędziami bibliotecznymi w celu opracowania i prezentowania informacji odpowiednio do potrzeb użytkowników,
- umiejętność przygotowania i prowadzenia serwisów dziedzinowych,
- szerokiej wiedzy na temat biblioteki i umiejętności jej wykorzystania,
- umiejętności informatycznych i technicznych.

Środowisko bibliotekarskie powinna cechować elastyczność wobec szybko zmieniającego się otoczenia, otwartość na zmiany i umiejętność przystosowania się do nich. Pracownicy obsługi powinni być rozproszeni po całej przestrzeni dla użytkownika, przy stanowiskach pozbawionych barier architektonicznych i sprzyjających indywidualnej obsłudze. Większy nacisk powinien być położony na kontakt osobisty, twarzą w twarz bibliotekarza z użytkownikiem. Bibliotekarz powinien stać się "wędrowcem", który dociera do miejsc pracy studentów poza biblioteką, tam może służyć pomocą lub czerpać wiedzę na temat ich potrzeb. Bibliotekarze powinni wykorzystywać nowoczesne i popularne kanały komunikacji. Bibliotekarze przyszłości powinni wyjść z za lad bibliotecznych i z za murów biblioteki do użytkowników.

¹⁰ LIBER <http://libereurope.eu/news/library-and-repository-communities-join-together-to-identify-new-competencies-for-academic-librarians/> (dostęp 30 VI 2014)

Za przykład może posłużyć jedna z amerykańskich bibliotek akademickich: Drexel University Library¹¹, która chcąc dotrzeć do studentów rozpoczynających naukę (w celu zapoznania ich z biblioteką i pokazania jej zasobów) uruchomiła projekt „Bibliotekarza Osobistego”. Każdy z około 20 przeszkolonych bibliotekarzy pracuje ze studentami cały semestr, zapoznaje ich z ofertą biblioteki i zachęca do korzystania z jej zasobów, pokazuje bardziej efektywne sposoby poszukiwania informacji. Program ten ma na celu przededefiniowanie roli biblioteki jako istotnej dla misji uczelni. Pierwsze zapoznanie studentów z pracownikami pozycjonuje bibliotekarzy jako nauczycieli, nie tylko pracowników biblioteki, którzy podają książki. Dzięki temu stają się istotnymi członkami społeczności akademickiej, aktywnie uczestniczą w budowaniu przyszłej misji uczelni. Projekt Drexel wywołał duże zainteresowanie wśród innych uczelni i bibliotek amerykańskich.

Trend związany z niżej demograficznym w ciągu najbliższych kilku lat będzie się nasilał. Uczelnie będą dążyły do uatrakcyjnienia oferty edukacyjnej, biblioteki mogą być ich atutem. W coraz większym stopniu uczelnie będą dążyły do obniżania kosztów funkcjonowania, może się to przekładać na przejmowanie przez biblioteki dodatkowych zadań czy funkcji. Szybciej niż dotychczas będzie zmieniał się profil użytkownika, nie będzie on postrzegał biblioteki jako księżnicy ale jako miejsce do spędzenia czasu i pracy oraz portal dostępu do zasobów elektronicznych. Biblioteki pilnie śledząc zmiany zachodzące w procesie kształcenia powinny aktywnie się w nie włączyć, stworzyć ofertę dostosowaną do oczekiwań użytkowników oraz pamiętać, że użytkownik nic nie musi, ale bibliotekarze owszem. Nowobudowane lub zmodernizowane obiekty biblioteczne cieszą się ogromną popularnością, zwykle o wiele większą niż zakładano na etapie projektu, oznacza to, że są pożądane przez środowisko, ale w odświeżonej formule, nakierowanej na realne potrzeby użytkownika. Zmieniać się będzie profil bibliotekarza, zwłaszcza wobec rozszerzania zakresu zadań, niezbędne staną się nowe umiejętności i kompetencje.

¹¹ Drexel University Library <http://www.library.drexel.edu/> (dostęp 24 VI 2014)